

<https://doi.org/10.28925/2412-2491.2024.234>

УДК 811.161.2 (81'276.6:34)

"ХАБАР" ЧИ "НЕПРАВОМІРНА ВИГОДА": ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Доценко О. Л.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4607-0883>

o.dotsenko@ukma.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

У статті проаналізовано наслідки впливу на якість мовного оформлення нормативно-правових актів відсутності в Україні комплексної лінгвістичної експертизи законопроектів, досліджено приклади невдалого потракування правниками мовного оформлення нормативно-правових актів. Описано досвід експертної діяльності Української комісії з питань правничої термінології, фахівці якої здійснили ретельну термінологічно-мовну експертизу проекту чинної Конституції України та низки нормативно-правових актів, зауважено на потребі у формуванні аналогічного підрозділу в складі Апарату Верховної Ради України. Запропоноване у статті лінгвістичне потракування доцільності зміни дефінієндума «хабар» на терміносполуку «неправомірна вигода» доводить, що ігнорування якісної лінгвістичної експертизи негативно впливає на мовне оформлення норм права та їх реалізацію. Зокрема встановлено, що переклади міжнародних антикорупційних документів, які стали підставою для зміни термінів, містять низку суперечностей, зумовлених використанням як першоджерел різномовних текстів, а також відсутністю системного лінгвістичного опрацювання термінологічного апарату антикорупційної галузі кримінального права, неврахування особливостей структури терміна, мовного оформлення його складників. Продемонстровано порушення норм кодифікації юридичних термінів у Кримінальному кодексі України: наведення декількох тотожних за змістом, проте по-різному лінгвістично оформлених дефініцій поняття «неправомірна вигода», порушення лексичних норм сучасної української літературної мови у формулюванні таких дефініцій. Проаналізовано специфіку використання синонімічних конструкцій «хабар» та «неправомірна вигода» в текстах різних стилів за матеріалами Генерального регіонально анотованого корпусу української мови.

Ключові слова: правнича лінгвістика, законодавчий підстиль, лінгвістична експертиза, термінологія, правничий термін, мова закону.

Dotsenko O.L. «Bribe» or «undue advantage»: linguistic aspects of the formation of legal terminology

The article analyses the consequences of the lack of a comprehensive linguistic examination of legal drafts on the quality of the language design of legal acts in Ukraine and examines examples of unsuccessful interpretation by lawyers of the language design of legal acts. The experience of the expert activity of the Ukrainian Commission on Legal Terminology, whose specialists carried out a thorough terminological and linguistic examination of the draft of the current Constitution of Ukraine and some regulations, is described and the need for the formation of a similar unit within the Apparatus of the Verkhovna Rada of Ukraine is noted. The linguistic interpretation of the expediency of changing the definition of "bribe" with the term "undue benefit" proposed in the article proves that ignoring qualitative linguistic expertise has a negative effect on the language design of legal norms. In particular, it was established that the translations of international anti-corruption documents, which became the basis for changing the terms, contain a number of contradictions caused by the use of multilingual texts as primary sources, as well as the lack of systematic linguistic processing of the terminological apparatus of the anti-corruption field of criminal law and the failure to take into account the features of the structure of the term and the linguistic design of its components. The violation of the norms of codification of legal terminology in the Criminal Code of Ukraine, in particular the provision of several identical but linguistically different definitions of the concept of "undue benefit" and the violation of the lexical norms of the modern Ukrainian literary language in the formulation of such definitions have been demonstrated. The specifics of the use of the synonym's "bribe" and "undue benefit" in texts of different styles were analysed based on the materials of the General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian.

Keywords: *legal linguistics, legislative substyle, linguistic expertise, terminology, legal term, language of the law.*

Вступ. Правнича галузь є чи не найбільш лінгвістично залежною, адже саме мова є засобом матеріалізації норм права, кодифікації основних понять юриспруденції. Причому така залежність має бути і юридично регламентованою, і практично реалізованою в процедурі нормотворення. Українська система законопроектування вже має вагомі напрацювання в окресленій сфері. Ідеться про діяльність Української комісії з питань правничої термінології, яка функціонувала з 1995 р. до 2000 р. та відповідно до Положення, затвердженого Указом Президента України від 23 серпня 1995 року № 796/95, була покликана «забезпечити точне і однакове вживання правничих термінів у законотворчій роботі та в офіційних актах» (Акт термінологічно-мовної експертизи..., 1996, с. 80). Результатом діяльності Комісії, до складу якої входили провідні фахівці з юридичної лінгвістики: С. П. Головатий, Ю. Є. Зайцев, Л. О. Симоненко, – стали «уніфікація та унормування правничої термінології, а також словосполучень і синтаксичних конструкцій, що мають сталий характер і потребують однакового вживання у правничих текстах» (Акт термінологічно-мовної експертизи..., 1996, с. 80).

Упродовж нетривалого періоду функціонування Комісія встигла опрацювати термінологію конституційного та кримінального права, що відбилося в текстах відповідних нормативно-правових актів, мовне оформлення яких вигідно відрізняється від мовно-термінологічного апарату законодавчих і підзаконних актів, укладених після 2000 року. На жаль, Української комісії з питань правничої термінології стала єдиним органом, наділеним повноваженнями впливати на мовне оформлення проєктів нормативних актів, упродовж більш ніж 30 років становлення незалежної України. Спроба створити 2021 р. секцію юридико-лінгвістичних досліджень у складі Інституту законодавства Верховної Ради України була нерезультативною. Отож, з 2000 року правники та філологи, попри нібито постійну взаємодію не опрацьовують спільно проєкти нормативно-правових актів, ба більше: філологи, у тому числі й спеціалісти з правничої лінгвістики, не залучені до практики юридичного нормотворення, формування правничої термінології. Це призводить до ухвалення рішень, що викликають сумніви щодо їхньої лінгвістичної та практичної доцільності. Так, невдалою вважаємо заміну терміна кримінального права *хабар* конструкцією *неправомірна вигода*. У статті пропонуємо лінгвістичне обґрунтування нашої гіпотези, а також реалізуємо спробу укотре повернути увагу до необхідності опрацювання правничих текстів, зокрема термінологічного апарату права не лише юристами, а й мовознавцями – фахівцями з правничої лінгвістики.

Критичний огляд літератури, концептуальних рамок, гіпотез. Лінгвістичних напрацювань у сфері правничої термінології нині маємо чимало: дисертації, статті, посібники. Стосуються вони як загальнотеоретичних питань правничої лінгвістики, зокрема й термінознавства, так і лінгвістичного опису поняттєвого апарату конкретних галузей юриспруденції. Найґрунтовнішими та найавторитетнішими, безумовно, є роботи Н. Артикуци, яка сформулировала засади української правничої лінгвістики та схарактеризувала особливості юридичного термінотворення й терміновживання. Низка робіт авторки пов'язана з її роботою в Інституті законодавства Верховної Ради України і стосується питань законодавчої (законопроєктної) лінгвістики як складника законодавчої техніки, адже «висока мовна якість закону є пріоритетною державною справою, оскільки безпосередньо впливає на ефективність і якість законодавства в цілому» (Артикуца, 2021, с. 15). Покладаючись на 20-річний досвід лінгвістичного моніторингу законодавства України та

визначаючи найбільш актуальні мовно-термінологічні проблеми українського законодавства, Н. Артикуца наголошує, що «потрібно було б створити спеціальний структурний підрозділ в Апараті Верховної Ради України – відділ юридико-лінгвістичної експертизи. Саме така структура мала б розробити методологію і методику комплексного редакторського аналізу проектів законів та інших нормативно-правових актів, критерії оцінки їх текстової якості, термінологічної узгодженості, відповідності нормам сучасної української літературної мови, жанрово-структурним та функційно-стилістичним особливостям кожного акта» (Артикуца, 2021, с. 17–18]. Принагідно зауважимо, що саме Н. Артикуца мала очолити у 2021 р. сектор юридико-лінгвістичних досліджень Інституту законодавства Верховної Ради України, згадуваний вище.

Відсутність кваліфікованої лінгвістичної оцінки текстів нормативних актів на стадії їх створення призводить до появи численних мовних помилок, що своєю чергою створюють неприємні юридичні прецеденти, до розв'язання яких залучають лінгвістів-експертів, але вже постфактум – на стадії судової суперечки, що виникає через мовні хиби в законах. Про такі помилки й практичний досвід їх лінгвістичної оцінки в контексті судових проваджень ми писали в попередніх публікаціях (Доценко, 2021; Доценко, 2024).

Грунтовний аналіз мовного оформлення нормативно-правових актів, зокрема і юридичної термінології, кодифікованої ними, здійснений А. Нелюбою, з одного боку, уможливив констатацію того, що «українська термінологія права має давню історію, відзначається своїм багатством і різноманіттям; теоретичне її опрацювання виділяється неабиякою розгалуженістю принципів, способів і напрямків, а прикладні досягнення стають надбанням суміжних наук, служать інструментом і засобом як для теоретиків, так і для практичних працівників» (Нелюба, 2024, с. 183), а з іншого – спонукав науковця до невтішного висновку: «Значна кількість українських правничих термінів не відповідає загальноприйнятим обов'язковим вимогам. З-поміж недоліків помітними, наприклад, є наявність називального слова чи словосполучення і брак його дефініції, поширеність багатозначних термінів, надлишковість семантична і формальна, невідповідність названої реалії і формальних показників, що своєю чергою спричиняє труднощі, а інколи й неможливість користування термінологією, непорозуміння під час професійного спілкування» (Нелюба, 2017, с. 310).

Дослідник у низці публікацій аналізує конкретні приклади порушення мовних норм у текстах нормативно-правових актів, зокрема у формулюванні дефінієнсів і дефінієндумів юридичних термінів (Нелюба, 2021; Нелюба, 2024).

Заслужують на увагу наукові роботи з мови права і, зокрема, юридичного термінознавства, підготовлені юристами. Більшість із них також привертає увагу до необхідності співпраці лінгвістів і правників у законопроектній діяльності. Так, М. Любченко в монографії «Юридична термінологія: поняття, особливості, види» зауважує: «Тільки за умов тісної співпраці мовознавців, які повинні дати мовну оцінку термінам, визначити їх нормативність чи ненормативність, узгодженість чи відхилення від нормативів української мови, та юристів, які розуміють логіку утворення термінів, тонкощі вживання їх у повсякденній практичній діяльності, можливе унормування термінології законодавства» (Любченко, 2015, с. 232). Проте дослідниця звертає увагу й на відсутність нормативних регламентацій і методичних рекомендацій, які передбачали б фахове втручання лінгвістів у нормопроектувальну систему нарівно з правниками, і також наголошує на необхідності створення Української мовно-термінологічної комісії, що «сприяло б загальному підвищенню рівня узгодженості термінології нормативних правових актів, її відповідності нормам української мови, підвищенню рівня перекладацької діяльності, забезпечення твердого наукового підґрунтя нормативних актів» (Любченко, 2015, с. 221).

2023 р. вийшла друком монографія Ю. Бугайко «Лінгвістична експертиза законопроектів в Україні: теоретичний та конституційно-правовий аспекти» (Бугайко, 2023), яка стала результатом ґрунтовного дослідження юридичних аспектів організації експертиз законопроектів. Проте робота науковеці, на жаль, має хиби, типові для досліджень мови права, які виконують юристи. Так, визначаючи предметом лінгвістичної експертизи проектів нормативно-правових актів «аналіз тексту законопроекту щодо його відповідності затвердженим мовним вимогам (*Українському правопису*, Методичним рекомендаціям щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, Правил оформлення проектів законів та основних вимог законодавчої техніки, стандартам української правничої термінології тощо), в результаті якого надається висновок» (Бугайко, 2023, с. 29), дослідниця послідовно порушує норми Українського правопису, зокрема нововведення, запроваджені 2019 р.

У монографії жодного разу не використано слово *проект* і похідні від нього, натомість активно вжито *проект*. Однак недотримання норм мови в наукових роботах з правничої лінгвістики не настільки небезпечні, ніж хибні мовознавчі рекомендації, які Ю. Бугайко оприлюднила в часописі «Юридична Україна», зауважуючи, що йдеться про «перелік прикладів лексичних порушень та дібраних українських відповідників» (Бугайко, 2017, с. 11). Наприклад, дослідниця радить у ст. 76 Конституції України (...має право голосу і **проживає** в Україні протягом останніх п'яти років) замінити слово *проживати* лексемою *мешкати*, ігноруючи значення, запропоноване Словником української мови у 20 томах: 'МÉШКАТИ, аю, аеш, недок. 1. Жити, проживати (у певному приміщенні)' (СУМ–20), а також Актом термінологічно-мовної експертизи проекту Конституції України, розробленого Українською комісією з питань правничої термінології, де також зауважено, що «слово *мешканець* обіймає більш вузьке значення – “особа, що займає якесь приміщення як житло; жилець”» (Акт термінологічно-мовної експертизи..., 1996). Аналізована хибна рекомендація не єдина в публікації дослідниці-юристки й загалом у наукових публікаціях правників, присвячених мові права. Так, в одному з найфаховіших українських підручників з теорії права за редакцією М. Козюбри в розділі «Юридична мова. Юридична техніка нормотворчості» знаходимо таку заувагу: «Юридичні фрази містять певні установки автора щодо тексту документа. Вони виражаються за допомогою: безособових форм формулювання фраз. У таких випадках для граматичного оформлення фраз використовується пасивна форма: особа *звільняється* від відповідальності..., особа *визнається* невинуватою... і т.ін.» (Козюбра, 2015). На жаль, нині немає чітких регламентацій щодо кодифікації синтаксичних норм української мови, проте лінгвісти одностайні в тому, що такі пасивні конструкції є ненормативними. Цікаво, що їх як приклад порушення мовних норм, зафіксованих у чинній Конституції, згадував і С. Головатий під час презентація українсько-британського проекту «Англійсько-український правничий словник», що відбулася 20 вересня 2023 р. за участі Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Сподіваємося детальніше ознайомитися з позицією судді Конституційного Суду України й активного поборника фахового аналізу мовних особливостей юридичних текстів у фундаментальній праці «Щодо мови правничої: студії, зібране, словники, документи», яка незабаром вийде друком у видавництві «Наш Формат» і в

анонсі якої заявлено про розділ «Неукраїнська мова української Конституції» (Головатий, 2024). Поки ж доводиться констатувати, що ігнорування правниками фахових лінгвістичних рекомендацій, недотримання мовних норм є загрозливою тенденцією, що негативно впливає на якість юридичних текстів, та наполягати на залученні до оцінки мовного оформлення законопроектів кваліфікованих мовознавців, які досконало володіють методологією лінгвістичного аналізу юридичних текстів та нормами сучасної української літературної мови.

Про правничу терміносистему, особливості її представлення засобами української мови, помилки в мовному оформленні нормативних актів також писали І. Гумовська, Г. Онуфрієнко, О. Сербенська, З. Тростюк, І. Усенко, С. Юлдашева та інші мовознавці. Втім, у нашому дослідженні сфокусовано увагу на студіях, у яких ідеться про необхідність лінгвістичної експертизи законодавчих текстів на етапі нормопроєктування.

Отже, нині маємо низку наукових та науково-методичних напрацювань, які можуть стати основою для розроблення комплексної методики юридико-лінгвістичної оцінки проєктів нормативно-правових актів, а також формування юридичної терміносистеми. Однак мусимо констатувати відсутність будь-яких механізмів імплементації їх у практиці законопроектування хоча б на такому рівні, як це відбувалося впродовж 1995–2000 рр., за часів каденції Української комісії з питань правничої термінології. Тому, на жаль, чинне законодавство рясніє помилками різних типів, термінологічними нековирностями, до однієї з яких маємо намір повернути увагу в нашій статті, продемонструвавши наслідки ухвалення рішення щодо формування юридичної терміносистеми без урахування компетентної лінгвістичної оцінки особливостей мовного оформлення норм права.

Результати дослідження та обговорення. У кримінальному законодавстві України до 2009 р. функціонував термін *хабар*, причому навіть без явної дефініції, оскільки семантика цієї лексеми дуже прозора й не викликає ніяких неправильних потрактувань у носіїв української мови. 2006 р. Україна ратифікувала два міжнародні документи з протидії корупції: Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією Ради Європи та Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Це спонукало активну законотворчу діяльність з метою формування системи протидії корупції в Україні, яка відповідала б стандартам Європи та ООН. Уже 2009 р.

набуває чинності Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції», у якому вперше в українському законодавстві з'являється термін *неправомірна вигода* та його дефініція: «грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги матеріального або нематеріального характеру, що їх обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, без законних на те підстав» (Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції», 2009), – яка протягом наступних 25 років майже без змін повторюється ще в низці нормативно-правових документів (Закон України «Про запобігання корупції», 2014), а також у Кримінальному кодексі України (Кримінальний кодекс, 2001). З лінгвістичного погляду видається цікавим, що таке визначення цілком відповідає лексичному значенню слова *хабар*, зафіксованому Словником української мови в 11 томах: «гроші або речі, що даються службовій особі як підкуп, плата за які-небудь злочинні, незаконні дії в інтересах того, хто їх дає», «побори, що їх збирали з підлеглих або залежних людей представники влади» (СУМ–11, т. 11, с. 7). Отже, зміна дефінієндума тут відбулася не через потребу уточнення значення терміна, як, наприклад, це сталося з термінами *кримінальне правопорушення*, *злочин* і *кримінальний проступок* у ст. 12 чинної редакції Кримінального кодексу України, з якої зникла явна дефініція терміна *злочин*, натомість з'явилася контекстуальна, сформульована на основі протиставлення власне *злочину* й *кримінального проступку* (нового терміна в кримінальному праві) як видових понять щодо родового – *кримінального правопорушення*. Таке уточнення було б доречне і щодо *хабаря*, на що звертали увагу правники, які заперечували доцільність заміни цього терміна у Висновку на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції» від 17 січня 2013 р.: «Наразі поняття «хабар» та «неправомірна вигода» відрізняються між собою тим, що хабар – це незаконна винагорода, яка має **виключно** матеріальний характер (гроші, матеріальні цінності, документи, які надають право отримати майно, будь-які дії майнового характеру та ін.), а неправомірна вигода може бути як матеріальною, так і нематеріальною (переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи тощо). Отже, у разі прийняття запропонованих змін складеться ситуація, за якої неможливо буде визначити значний, великий та особливо великий розмір хабара («неправомірної вигоди»), якщо його предметом будуть окремі послуги, пільги чи переваги нематеріального характеру (як це

наразі вже має місце при кваліфікації злочинів, передбачених новими статтями 368-2, 368-3, 368-4, 369-2 КК). Фактично пропонується ускладнити і заплутати кримінальну відповідальність за хабарництво, вчинене за наявності кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак. Навряд чи такі зміни кримінального законодавства сприятимуть боротьбі з корупційними проявами в нашій державі» (Борденюк, 2013). Матеріальний характер хабаря підкреслено і в «Юридичній енциклопедії»: «Хабар – це незаконна винагорода матеріального характеру, тобто предмет одержання і давання хабара має виключно матеріальний характер. Ним можуть бути майно (гроші, матеріальні цінності), право на майно (док-ти, які дають право на отримання майна, користування майном або право вимагати виконання зобов'язань тощо), будь-які дії майн. характеру (передача майн. вигод, відмова від них, відмова від прав на майно, безоплатне надання послуг майн. характеру, санат. чи турист, путівок, проведення буд. чи рем. робіт тощо)» (Юридична енциклопедія, 1998). У найавторитетнішій юридичній енциклопедії також зауважено, що «послуги, пільги і переваги, які не мають матеріального змісту (позит. характеристика чи виступ у пресі, надання престиж, роботи тощо), не можуть визнаватися предметом давання–одержання хабара» (Юридична енциклопедія, 1998). Отже, цілком переконливо виглядало б уточнення в чинному антикорупційному законодавстві поняття *хабар* з акцентом на його матеріальному характері та запровадження терміна *неправомірна вигода* для позначення нематеріальної винагороди. Втім, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність до стандартів Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18 квітня 2013 р. з Кримінального кодексу лексема *хабар* зникла, натомість з'явилося нове поняття – *неправомірна вигода* (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів...», 2013). Такі зміни мали на меті синхронізувати українське законодавство з міжнародними нормативними актами. Проте ухвалення рішення зі зміни дефінієндума одного з ключових понять антикорупційної складової кримінального законодавства ніяк не було погоджене з лінгвістами, що, на нашу думку, стало однією з причин порушення низки вимог до мови права, визнаних і юристами, і мовознавцями.

Обґрунтовуючи потребу в заміні терміна *хабар* на *неправомірна вигода*, правники апелюють до необхідності адаптувати українське антикорупційне

законодавство до нормативних актів Ради Європи та ООН. Проте тут маємо невідповідність суто лінгвістичного характеру, пов'язану, зокрема, з перекладом двох нормативних актів, ратифікованих Україною в один день – 18 жовтня 2006 р. Ідеться про Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією (ETS 173) Ради Європи від 27 січня 1999 р. та Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. В англійських редакціях обох документів одним з ключових понять є *bribery*: «*Active bribery of domestic public officials*» (Criminal Law Convention on Corruption, 1999, с. 2), «*Passive bribery of domestic public officials*» (Criminal Law Convention on Corruption, 1999, с. 3), «*Bribery of national public officials*» (United Nations Convention against Corruption, 2004, с. 17), «*Bribery of foreign public officials and officials of public international organizations*» (United Nations Convention against Corruption, 2004, с. 17). Англійсько-українські словники рекомендують перекладати *bribery* як *хабарництво* і лише в другому значенні як *підкуп*, напр.: «1. хабарництво, підкупність, продажність; judicial ~ підкуп судді; 2. підкуп виборців» (Гороть, 2011; Англійсько-українські словники (2011–2020)). Ужито в документі ООН також лексему *bribe* – *хабар*: *Each State Party shall disallow the tax deductibility of expenses that constitute bribes* <...> (United Nations Convention against Corruption, 2004, с. 15). Було б цілком логічно, аби *bribery* / *bribe* в обох офіційних українськомовних перекладах міжнародних документів було перекладено однаково. Проте в перекладі конвенції Ради Європи послідовно вжито лексеми *хабар*, *хабарництво*: «*Active bribery of domestic public officials*» (Criminal Law Convention on Corruption, 1999, с. 2) – «*Дача хабара національним державним посадовим особам*» (Кримінальна конвенція..., 1999), «*Bribery of members of domestic public assemblies*» (Criminal Law Convention on Corruption, 1999, с. 3) – «*Хабарництво членів національних представницьких органів*» (Кримінальна конвенція..., 1999). Натомість у тексті офіційного перекладу Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції замість *bribery* використано *підкуп*: *Підкуп національних державних посадових осіб* (Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, 2003); *Підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій* (Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, 2003). Лексему *хабар* в документі зустрічаємо лише один раз, причому в уже згаданому контексті, де вона відповідає англійському *bribe*, а в російському перекладі – *подкуп*: «*Кожна Держава-учасниця відмовляє у звільненні від*

оподаткування стосовно витрат, що є хабарам, які є одним із складових елементів складу злочинів, визнаних такими згідно зі статтями 15 і 16 цієї Конвенції» (Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, 2003). Причиною такої непослідовності перекладачів, очевидно, стали різні мови першоджерел, з яких здійснювали переклад на українську, адже документи Ради Європи, зокрема й аналізовану Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією, укладають англійською та французькою мовами. Документи ООН мають п'ять офіційних різномовних редакцій, однією з яких є російськомовна, і саме в ній *bribery* має відповідник *подкуп*: «*Bribery of national public officials*» (United Nations Convention against Corruption, 2004, с. 17) – «*Подкуп национальных публичных должностных лиц*» (Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции, 2003), «*Bribery of foreign public officials and officials of public international organizations*» (United Nations Convention against Corruption, 2004, с. 17) – «*Подкуп иностранных публичных должностных лиц и должностных лиц публичных международных организаций*» (Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции, 2003). У франкомовних варіантах обох документів англійське *bribery* перекладено як *corruption*: *Corruption active d'agents publics nationaux* (Convention pénale sur la corruption, 1999, с. 3); *Corruption passive d'agents publics nationaux* (Convention pénale sur la corruption, 1999, с. 3); *Corruption d'agents publics nationaux* (Convention des Nations Unies contre la corruption, 2004, с. 17); *Corruption d'agents publics étrangers et de fonctionnaires d'organisations internationales publiques* (Convention des Nations Unies contre la corruption, 2004, с. 18). Отже, дві оригінальні редакції міжнародних документів – англомовна і франкомовна – мають по одному відповіднику для позначення протиправних корупційних діянь: *bribery* (англ.) – *corruption* (фр.). Очевидно, що і в українськомовних перекладах мав бути один варіант для позначення цього поняття. Натомість, обравши першоджерелом для перекладу російськомовну версію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, перекладачі прибрали з офіційного українського перекладу лексеми *хабар* і *хабарництво*. Це спричинило ситуацію, коли одне юридичне поняття в різних документах позначили різними словами та спровокували правників до подальшого видалення питомих українськомовних дефінієндумів з кримінального законодавства України, адже основним аргументом на користь вилучення лексеми *хабар* і заміни її словесним комплексом *неправомірна вигода* була відповідальність

«положенням Конвенції ООН проти корупції, що ратифікована Україною 18.10.2006 та набрала чинності для України 01.01.2010» (Крайник, 2019, с. 81). Причому юристи, які обґрунтовували доцільність заміни дефінієндума *хабар* на *неправомірна вигоди* у Висновку на проект Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 8 грудня 2006 р., оприлюдненому на сайті Верховної Ради України (Висновок..., 08 грудня 2006 р.), брали до уваги саме офіційні переклади конвенцій, а не оригінальні англійські чи французькі варіанти.

Цікаво, що поняття *неправомірна вигода* не вживали і в перекладах конвенцій, де в описі понять *хабар* / *хабарництво* / *підкуп* використано конструкцію *неправомірна перевага* як елемент неявної дефініції, напр.: «*Стаття 2. Дача хабара національним державним посадовим особам. ... умисне обіцяння, пропонування чи надання будь-якою особою прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким посадовим особам, для них особисто чи для інших осіб, з метою заохочення їх до виконання чи невиконання своїх службових обов'язків*» (Кримінальна конвенція..., 1999). Словосполучення *неправомірна вигода* вжито лише один раз в перекладі Конвенції ООН проти корупції, а отже, аргументи авторів Висновку на проект Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції», що «в законопроектах №№ 2112-Д, 2113-Д, 2114-Д краще застосовувати або термін “*неправомірна перевага*”, або синонімічний і більш придатний до реалій українського законодавства термін “*неправомірна вигода*”» (Висновок..., 08 грудня 2006 р.), вважаємо непереконливими, оскільки в них, по-перше, не враховано хиб перекладу ключових термінів міжнародного антикорупційного законодавства, по-друге, сплутано елементи структури термінів, наведені в обох конвенціях, де в заголовках статей вжито дефінієндуми (*bribery – corruption – хабар / хабарництво / підкуп*), а в тексті наведено дефініції, елементом яких є конструкції *неправомірна перевага* та *неправомірна вигода*. Така ситуація вкотре переконує, що система українського законотворення потребує системного підходу до лінгвістичної оцінки якості мовного оформлення норм права, зокрема й до аналізу його термінологічного апарату з метою, зокрема, уникнення хиб перекладу, які призводять до неправильного трактування норм права.

Правники зауважують, що «перевагами нормативно-правового акта серед інших джерел права <...> є його визначеність, яка полягає у ясності, чіткості, зрозумілості для його адресата правил поведінки» (Козюбра, 2015, с.

155]. Про це пише також А. Нелюба: «Треба зважати на одну особливість сучасного українського правового життя: на відміну від попередніх періодів, громадяни, не маючи юридичної освіти, все частіше самі без посередників-правників обстоюють свої інтереси в судах, у правоохоронних органах, в установах самоврядності. Цей чинник виводить на передній план вимогу мотиваційної прозорості терміна, простоти його форми і відповідно позаконтекстової зрозумілості-доступності» (Нелюба, 2017, с. 310). Безумовно, за параметром такої мотиваційної прозорості термін *неправомірна вигода* значно поступається *хабарю*. Семантика прибраної нині із законодавства лексеми настільки зрозуміла й однозначна, що у Кримінальному кодексі попередньої редакції не було явної дефініції цього поняття, натомість описувалися різні типи відповідних протиправних діянь, напр.: «Провокація хабара, тобто свідоме створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють пропонування або одержання хабара, щоб потім викрити того, хто дав або взяв хабара» (Кримінальний кодекс..., 2001). Дефінійовано в кодексі також поняття, що позначають конкретні типи хабарів, напр.: «Хабарем у великому розмірі вважається такий, що у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, в особливо великому – такий, що у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян» (Кримінальний кодекс..., 2001). Поняття *неправомірна вигода* не є настільки зрозумілим носіям мови, які не мають спеціальних юридичних знань, та, очевидно, й самі правники не змогли з ним визначитися цілком точно, тому в чинній редакції Кримінального кодексу маємо 3 його дефініції: «У цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги або нематеріальні активи, вартість яких перевищує три відсотки розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав» (Стаття 160. Підкуп виборця, учасника референдуму); «У цій статті під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав» (Стаття 354. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації); «У статтях 364, 364¹, 365², 368, 368³, 368⁴, 369, 369² та 370 цього Кодексу під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги,

послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав» (Стаття 364¹. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми). Як бачимо, дві останні дефініції є практично ідентичними і різняться лише вживанням сполучників *чи / або*, а від першого визначення відрізняються, крім уточнення вартості хабарів, наявністю неоковирного плеоназму *грошові кошти*. Усе це засвідчує низький рівень законотворчої техніки, адже і дублювання дефініцій, і недолугі чергування сполучників, і порушення лексичних норм не залишилися б непоміченими фахівцем-мовником.

Під час заміни в антикорупційному законодавстві лексеми *хабар* словесним комплексом *неправомірна вигода* відбулася евфемізація поняття, позначуваного цими дефініціями. Слово *хабар* має сему 'злочинний, незаконний', яку розпізнають усі носії української мови. Натомість у словосполученні *неправомірна вигода* лексема *вигода* має цілком позитивне значення («Те, що дає добрі наслідки в чому-небудь, якийсь прибуток і т. ін.» (СУМ–20), а слово *неправомірний*, хоч і має негативне значення («Який суперечить правовим нормам; незаконний» (СУМ–20), проте за ступенем інтенсивності воно значно поступається негативно-оцінному значенню лексеми *хабар*. Такий «семантичний зсув» (Марховська, 2016, с. 41) спотворює сприйняття хабарництва як вкрай негативного, злочинного протиправного діяння, а отже, може сприяти зменшенню суспільного осуду цього явища та провокувати його поширення. І якщо в розмовному мовленні та у творах літератури евфемізація поняття *хабар* «як засіб, що дозволяє опосередковано, але прозоро говорити про заборонене» (Марховська, 2016, с. 101), є цілком виправданою, то на рівні нормовстановлювальних текстів вона видається суспільно небезпечною.

Ще один аргумент проти заміни терміна *хабар* на *неправомірну вигоду* ми наводили в одній з попередніх публікацій, присвяченій проблемі відсутності в Україні фахової лінгвістичної експертизи текстів законопроектів (Доценко, 2024, 24). Зокрема йшлося про порушення системності правничої термінології, оскільки в чинному законодавстві залишилися терміни, похідні від *хабар*. Наприклад, у Законі України «Про освіту» знаходимо поняття *хабарництво* – «надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна,

послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі» (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017). Окрім того, лексеми *хабар* і *хабарництво* залишаються в офіційному перекладі Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS 173) Ради Європи.

Автори «Основ термінотворення» зауважують, що «кожний новий термін, запроваджений у ту чи іншу галузеву терміносистему, має бути вдалим, він повинен гармонійно вписатися у дану терміносистему, бути евфонічним, здатним утворювати деривати тощо» (Д'яков, 2000, с. 105). За останньою ознакою термін *неправомірна вигода* також значно поступається лексемі *хабар*, яка має низку похідних, більшість яких активно вживають в юридичному мовленні (*хабарник, хабародавець, хабарницький*), а деякі (*хабарництво*), як бачимо, – в нормативно-правових актах.

Цікаві спостереження щодо особливостей функціонування лексеми *хабар* і похідних та терміносполуки *неправомірна вигода* дозволяє зробити найрепрезентативніший нині мовний корпус України – Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК). Попри штучність і непрозору семантичну мотивованість термін *неправомірна вигода* активно функціонує в мовленні українців, про що свідчить вибірка за 2009–2023 рр. в ГРАКу, який фіксує понад 15000 випадків його реалізації в текстах різних стилів. Зумовлено це кодифікованим статусом терміна *неправомірна вигода*, адже саме його упродовж майже 15 років фіксують в нормативно-правових актах, а отже, саме він має домінувати в юридичному та науковому мовленні й офіційній публіцистиці, тобто в новинних текстах. Зважаючи на активну цифровізацію медійної та наукової сфер, зауважимо, що ГРАК фіксує переважно тексти цих стилів, що й зумовлює значну кількість контекстів з терміном *неправомірна вигода*. Втім, лексема *хабар* залишається значно вживанішою – в корпусі зафіксовано понад 63000 прикладів її реалізації за окреслений період (загалом у корпусі їх близько 90000).

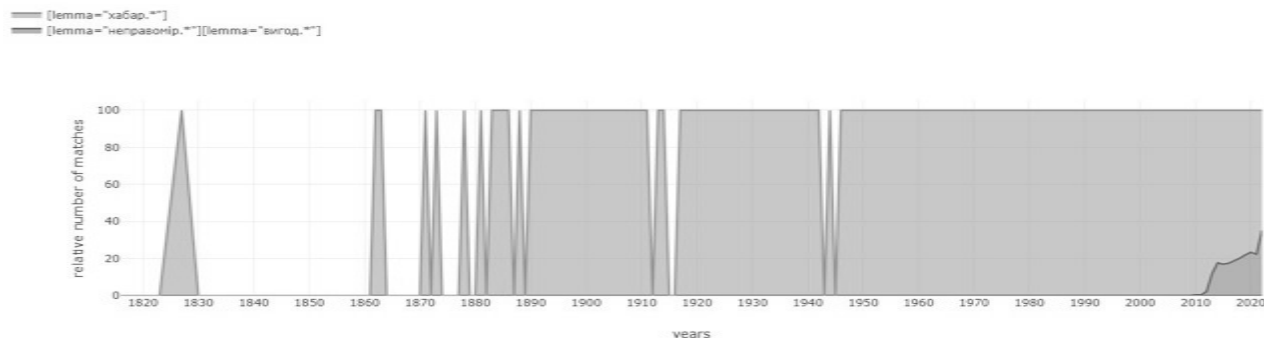

Рис. 1. Графік відношення вживання лексеми *хабар* і похідних та терміносполуки *неправомірна вигода* за роками

З 2009 р. у мовленні лексеми *хабарництво*, *хабарник*, *хабарниця* часто вживають разом з терміном *неправомірна вигода*, позначаючи здебільшого новотвором злочинне діяння, а похідними від *хабар* – суб'єктів такого злочину. У ГРАКу також спостерігаємо вживання термінів *хабар* і *неправомірна вигода* як синонімічних конструктів, використаних з метою уникнення тавтології. Однак варто зауважити, що таке паралельне вживання типове для медійних текстів, проте цілковито відсутнє в наукових роботах.

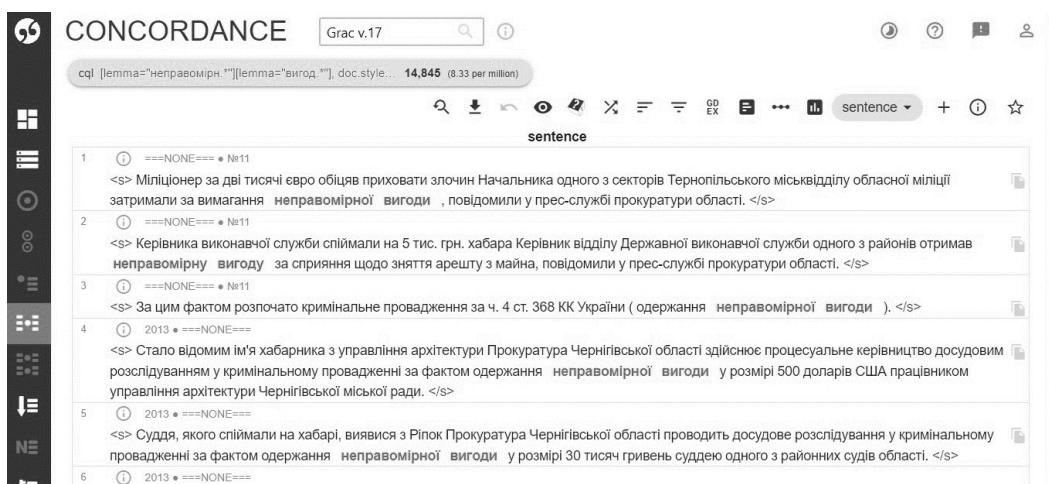

Рис. 2. Вживання терміна *неправомірна вигода* разом з лексемою *хабар* та похідними в текстах публіцистичного стилю

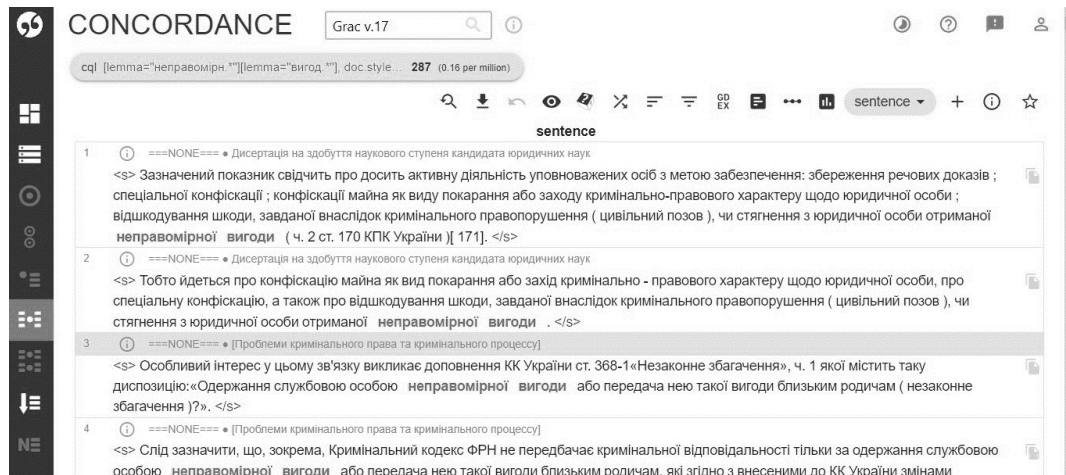

Рис. 3. Вживання терміна *неправомірна вигода* в текстах наукового стилю

Висновки та перспективи подальших досліджень. Українське суспільство потерпає від неналежної якості мовного оформлення норм права, зумовленого відсутністю системи лінгвістичного експертування дотримання норм літературної мови і термінотворення на етапі законопроектної діяльності. Маючи досвід розроблення й застосування методології лінгвістичного опрацювання текстів нормативно-правових актів, напрацьований Українською комісією з питань правничої термінології, наукові й науково-практичні студії фахівців з правничої лінгвістики, Україна впродовж останніх 24 років не спромоглася налагодити взаємодію правників і мовознавців задля поліпшення мовного оформлення юридичних норм.

Заміна дефінієндума *хабар* терміносполукою *неправомірна вигода* є прикладом неврахування особливостей мови, з якими обізнані саме фахівці-лінгвісти. Зокрема законотворець припустився помилок під час процедури імплементації перекладу термінів міжнародного антикорупційного права, не врахував специфіки формулювання дефініції юридичних термінів, поігнорував дотримання низки норм української літературної мови. Попри це термін *неправомірна вигода* кодифіковано чинним кримінальним законодавством, тому активно функціонує в юридичному, медійному та науковому мовленні, але матеріали Генерального регіонально анотованого корпусу української мови засвідчують значну перевагу у вживанні лексеми *хабар* та похідних.

Дослідження мови нормативно-правових актів є важливим з погляду перспективи напрацювання методології комплексної юридико-лінгвістичної експертизи проєктів нормативно-правових актів, формування правничої

терміносистеми з урахуванням норм мови та дотримання засад законотворчої техніки.

ДЖЕРЕЛА

1. Акт термінологічно-мовної експертизи проекту Конституції України. (1996). *Українське право*, 1, 80–84.
2. *Англійсько-українські словники* (2011–2020). Упор. А. Рисін, В. Старко та ін. <https://e2u.org.ua>
3. Артикуца, Н. В. (2021). Законодавча лінгвістика та проблеми редакційного аналізу законопроектів. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*. Київ. 15–18.
4. Білодід, І. К., & Головащук, С. І. (Ред.). (1980). *Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні* (Т. 11). Наукова думка, 1970 – 1980.
5. Борденюк, В. І., Попович В. П., Кідіна Н. В. (2013). Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України від 22 лютого 2013 р. на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції». http://w1.c1.rada.gov.ua/pis/zweb2/webproc4_1?pf3511=45484
6. Бугайко, Ю. О. (2018). Лексичні помилки в конституційному законодавстві України. *Юридична Україна*, 8, 10–14.
7. Бугайко, Ю. О. (2023). *Лінгвістична експертиза законопроектів в Україні: теоретичний та конституційно-правовий аспекти* : монографія. Київ : Алерта.
8. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України від 08 грудня 2006 р. на проект Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції».
9. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. – Київ, Львів, Єна, 2017-2024. – uasogrus.org.
10. Головатий, С. (2024). *Щодо мови правничої: студії, зібране, словники, документи*. Наш формат.
11. Гороть, Є. І. (2011). Великий англо-український словник / Є.І. Гороть, Л.М. Коцюк, Л.К. Малімон, А.Б. Павлюк. Вінниця, Харків. <https://e2u.org.ua>
12. Доценко, О. (2021). Лінгвістична експертиза законопроектів як запорука якості норм права. *Закарпатські філологічні студії*, 20 (1), 15-21. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.20.1.2>.
13. Доценко, О. (2024). Лінгвістична експертиза нормативно-правових актів: проблеми термінотворення. *Українська термінологія: традиції та новації*, 23–26.
14. Д'яков, А. С., Кияк, Т. Р., Куделько, З. Б. (2000). *Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти*. КМ Academia.
15. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII (2017, 05 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#n633>.
16. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» № 221-VII (2013, 18 квітня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-18>.
17. Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» № 1506-VI (2009, 11 червня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text>.

18. Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII (2014, 14 листопада). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
19. Козюбра, М., Погребняк, С., Цельєв, О., Матвєєва, Ю. (2015). *Загальна теорія права*. Ваїте.
20. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Міжнародний документ від 31.10.2003. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text_
21. Конвенция Организации Объединенных Наций против коррупции. Принята резолюцией 58/4 Генеральной Ассамблеи от 31 октября 2003 года. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corruption.shtml.
22. Крайник, Г. (2019). Щодо оптимізації визначення неправомірної вигоди в новому Кримінальному кодексі України. Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду. Харків. 81–83.
23. Кримінальний кодекс України № 2341-III (2001, 05 квітня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
24. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173). Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 27.01.1999 № ETS173. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
25. Любченко, М. І. (2015). Юридична термінологія: поняття, особливості, вид. Харків. 280 с.
26. Марховська, А.Ю. (2016). *Відтворення евфемізмів в українських перекладах іспанськомовної художньої прози* [Автореф. дис. канд. філол. наук : 10.02.16 – перекладознавство, Київський національний університет імені Тараса Шевченка]. Інституційний репозитарій Київського національного університету імені Тараса Шевченка. https://scc.knu.ua/upload/iblock/faf/Aref_Markhovska.pdf
27. Нелюба, А. М. (2017). Термінологія мовного законодавства: між минулим і майбутнім. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 64 (I), 310–319.
28. Нелюба, А. М. (2021). ВІДВІД: історія і сучасний стан терміна (інвентаризаційно-кодифікаційна зарисовка). *Термінологічний вісник*, 6, 84–95.
29. Нелюба, А. М. (2024). Самоплагіат: термін українського права чи мовна абракадабра? *Лінгвістичні дослідження*, 60, 182–195. <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.60.15>
30. СУМ–20. *Словник української мови online*. <https://sum20ua.com/?wordid=0&page=0>.
31. Указ Президента України «Про положення про Комітет законодавчих ініціатив при Президентові України, про Українську кодифікаційну комісію і про Українську комісію з питань правничої термінології» № 796/95 (1995, 23 серпня). Про положення про Комітет зак... | від 23.08.1995 № 796/95
32. Шемшученко, Ю. С. (Ред.). (1998). *Юридична енциклопедія : В 6 т.: Т. 2. Д – Й*. Українська енциклопедія.
33. Convention des Nations Unies contre la corruption. (2004). Résolution 58/4 de l'Assemblée générale du 31 octobre 2003. New York. https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/united_nations_convention_against_corruption/uncac_french.pdf
34. Convention pénale sur la corruption. (1999). Strasbourg. <https://rm.coe.int/168007f3f8>
35. Criminal Law Convention on Corruption. (1999). Strasbourg. <https://rm.coe.int/168007f3f5>
36. United Nations Convention against Corruption. United Nations. (2004). General Assembly resolution 58/4 of 31 October 2003. New York. https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf

REFERENCES

1. Akt terminologichno-movnoji ekspertyzy proektu Konstytuciji Ukrajiny. (1996). *Ukrajinsjke pravo*. 1. 80–84 (in Ukrainian).
2. Anghlijsjko-ukrajinsjki slovnyky (2011–2020). Upor. A. Rysin, V. Starko ta in. (in Ukrainian). <https://e2u.org.ua>
3. Artykuca, N. V. (2021). Zakonodavcha linghivistyka ta problemy redakcionogho analizu zakonoprojektiv. *Ukrajinsjka mova v jursprudence: stan, problemy, perspektyvy*. Kyjiv. 15–18 (in Ukrainian).
4. Bilodid, I. K., & Holovashchuk, S. I. (Red.). (1980). *Slovnyk ukraïnskoi movy : [v 11 t.] / AN Ukraïnskoi RSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni* (T. 11). Naukova dumka, 1970 – 1980.
5. Bordenjuk, V. I., Popovych V. P., Kidina N. V. (2013). Vysnovok Gholovnogho naukovy-ekspertnogho upravlinnja Verkhovnoji Rady Ukrajiny vid 22 ljutogho 2013 r. na proekt Zakonu Ukrajiny «Pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrajiny shhodo udoskonalennja zakonodavstva u sferi zapobighannja i protydiji korupciji» (in Ukrainian). http://w1.c1.rada.gov.ua/pis/zweb2/webproc4_1?pf3511=45484
6. Bughajko, Ju. O. (2018). Leksychni pomylyky v konstytucijnomu zakonodavstvi Ukrajiny. *Jurydychna Ukrajina*, 8, 10–14 (in Ukrainian).
7. Bughajko, Ju. O. (2023). *Linghivistychna ekspertyza zakonoprojektiv v Ukrajini: teoretychnyj ta konstytucijno-pravovyj aspekty* : monohrafija. Kyjiv : Alerta. (in Ukrainian).
8. Vysnovok Gholovnogho naukovy-ekspertnogho upravlinnja Verkhovnoji Rady Ukrajiny vid 08 ghrudnja 2006 r. na proekt Zakonu Ukrajiny «Pro zasady zapobighannja ta protydiji korupciji» (in Ukrainian).
9. Gheneralnyj rehionaljno anotovanyj korpus ukrajinsjkoji movy (GhRAK) / M. Shvedova, R. fon Valjdenfeljs, S. Jaryghin, A. Rysin, V. Starko, T. Nikolajenko ta in. – Kyjiv, Ljviv, Jena, 2017-2024 (in Ukrainian). – uacorpus.org.
10. Holovatyy, S. (2024). *Shhodo movy pravnychoyi: studiyi, zibrane, slovnyky, dokumenty*. Nash format (in Ukrainian).
11. Horot', Ye. I. (2011). Velykyy anhlo-ukrayins'kyy slovnyk / Ye.I. Horot', L.M. Kotsyuk, L.K. Malimon, A.B. Pavlyuk. Vinnytsya, Kharkiv (in Ukrainian). <https://e2u.org.ua>
12. Dotsenko, O. (2021). Linhvistychna ekspertyza zakonoprojektiv yak zaporuka yakosti norm prava. *Zakarpats'ki filolohichni studiyi*, 20 (1), 15-21 (in Ukrainian). <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.20.1.2>.
13. Dotsenko, O. (2024). Linhvistychna ekspertyza normatyvno-pravovykh aktiv: problemy terminotvorennja. *Ukrayins'ka terminolohiya: tradytsiyi ta novatsiyi*, 23–26 (in Ukrainian).
14. D'jakov, A. S., Kyjak, T. R., Kudeljko, Z. B. (2000). *Osnovy terminotvorennja: semantychni ta sociolingvistychni aspekty*. KM Academia (in Ukrainian).
15. Zakon Ukrajiny «Pro osvitu» № 2145-VIII (2017, 05 veresnia) (in Ukrainian). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#n633>.
16. Zakon Ukrajiny «Pro vnesennja zmin do dejakykh zakonodavchykh aktiv Ukrajiny shhodo pryvedennja nacionalnogho zakonodavstva u vidpovidnistj iz standartamy Kryminalnoji konvenciji pro borotjbu z korupcijeju» № 221-VII (2013, 18 kvitnia) (in Ukrainian). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-18>.
17. Zakon Ukrajiny «Pro zasady zapobighannja ta protydiji korupciji» № 1506-VI (2009, 11 chervnia) (in Ukrainian). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text>.

18. Zakon Ukrainy «Pro zapobighannya korupciji» № 1700-VII (2014, 14 lystopada) (in Ukrainian). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
19. Kozjubra, M., Poghrebnyak, S., Celjjev, O., Matvejeva, Ju. (2015). *Zaghaljna teorija prava*. Vaite. (in Ukrainian).
20. Konvencija Orghanizaciji Ob'jednanykh Nacij proty korupciji. Mizhnarodnyj dokument vid 31.10.2003 (in Ukrainian). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.
21. Konvencyja Orghanyzacyu Ob'edynennykh Nacyj protyv korrupcyu. Prynjata rezoljucyey 58/4 Gheneral'noj Assambley ot 31 oktjabrja 2003 goda (in Russian). https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corruption.shtml.
22. Krajnyk, G. (2019). Shhodo optymizaciji vyznachennja nepravomirnoji vyghody v novomu Kryminal'nomu kodeksi Ukrainy. Osoblyvosti zastosuvannja antykorupcijnogho zakonodavstva: vid rozsliduvannja do vyroku sudu. Kharkiv. 81–83 (in Ukrainian).
23. Kryminal'nyj kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III (in Ukrainian). zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.
24. Kryminal'na konvencija pro borotjbu z korupcijeju (ETS 173). Rada Jevropy; Konvencija, Mizhnarodnyj dokument vid 27.01.1999 № ETS173 (in Ukrainian). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.
25. Ljubchenko, M. I. (2015). Jurydychna terminologhija: ponjattja, osoblyvosti, vydy. Kharkiv. 280 s. (in Ukrainian).
26. Markhovska, A.Iu. (2016). Vidtvorennia evfemizmiv v ukrainskykh perekladakh ispanskomovnoi khudozhnoi prozy [Avtoref. dys. kand. filol. nauk : 10.02.16 – perekladoznavstvo, Kyivskyyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka]. Instytutsiinyi repozytarii Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. https://scc.knu.ua/upload/iblock/faf/Aref_Markhovska.pdf (in Ukrainian).
27. Neljuba, A. M. (2017). Terminologhija movnogho zakonodavstva: mizh mynulym i majbutnim. *Visnyk Ljvivskogho universytetu. Serija filologhichna*, 64(I), 310–319 (in Ukrainian).
28. Neljuba, A. M. (2021). VidvID: istorija i suchasnyj stan termina (inventaryzacijno-kodyfikacijna zarysovka). *Terminologhichnyj visnyk*, 6, 84–95 (in Ukrainian).
29. Neljuba, A. M. (2024). Samoplaghiat: termin ukrajins'kogho prava chy movna abrakadabra? *Linghivistychni doslidzhennja*, 60, 182–195 (in Ukrainian). <https://doi.org/10.34142/23127546.2024.60.15>
30. SUM–20. *Slovyk ukrajins'koji movy online* (in Ukrainian). <https://sum20ua.com/?wordid=0&page=0>.
31. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro polozhennja pro Komitet zakonodavchykh iniciatyv pry Prezydentovi Ukrainy, pro Ukrajins'ku kodyfikacijnu komisiju i pro Ukrajins'ku komisiju z pytanj pravnychoji terminologhiji» vid 23.08.1995 № 796/95 (in Ukrainian).
32. Shemshuchenko, Yu. S. (Red.). (1998). *Yurydychna entsyklopediia* : V 6 t.: T. 2. D – Y. Ukrainska entsyklopediia.
33. Convention des Nations Unies contre la corruption. (2004). Résolution 58/4 de l'Assemblée générale du 31 octobre 2003. New York (in French). https://www.unodc.org/res/ji/import/international_standards/united_nations_convention_against_corruption/uncac_french.pdf
34. Convention pénale sur la corruption. (1999). Strasbourg (in French). <https://rm.coe.int/168007f3f8>
35. Criminal Law Convention on Corruption. (1999). Strasbourg. <https://rm.coe.int/168007f3f5>

36. United Nations Convention against Corruption. United Nations. (2004). General Assembly resolution 58/4 of 31 October 2003. New York. https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf

Дата надходження статті до редакції: 14.08.2024
Прийнято до друку: 12.09.2024